

УДК:378.147:504

Слатвінська О.А.

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЇ КОНТРОЛЮ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ В ПТНЗ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України,
м.Київ, Чапаєвське шосе 98, 03045

Slatvinska O.A.

APPLICATION CONTROL THEORY OF LEARNING RESULTS IN THE PROFILE AGRICULTURAL VOCATIONAL SCHOOLS

*Institute of Vocational Education NAPS of the Ukraine,
Kiev, Chapaevske shose 98, 03045*

Анотація. Реформування професійної освіти зумовило кардинальні зміни у системі оцінювання навчальних досягнень учнів. Запропоновані нові критерії оцінювання, мають на меті реалізацію принципів гуманізації і демократизації освіти й спрямовані на суттєву переорієнтацію процесу навчання, яка забезпечувала б особистісний розвиток кожного майбутнього кваліфікованого робітника. Оцінювання має ґрунтуватися на позитивному принципі, що передусім передбачає врахування рівня досягнень учня, а не ступеня його невдач. **Ключові слова.** *Контроль результатів навчання , ПТНЗ, ПТО.*

Abstract. *Reforming vocational education caused major changes in the system of assessment of student achievements. The new assessment criteria are aimed at implementing the principles of humanization and democratization of education and aimed at a substantial reorientation of the learning process, which would ensure the personal development of each future skilled worker. Assessment should be based on the positive principle that primarily involves consideration of student achievement, not its degree of failure*

Keywords. *Control of learning process, vocational schools ,vocational education.*

Вступ.

Реформування професійної освіти зумовило кардинальні зміни у системі оцінювання навчальних досягнень учнів ПТНЗ. Запропоновані нові критерії оцінювання мають на меті реалізацію принципів гуманізації і демократизації освіти й спрямовані на суттєву переорієнтацію процесу навчання, яка забезпечувала б особистісний розвиток кожного майбутнього кваліфікованого робітника. Оцінювання має ґрунтуватися на позитивному принципі, що передусім передбачає врахування рівня досягнень учня, а не ступеня його невдач.

Постановка проблеми. Сьогодні багато навчальних закладів для оцінки навчальних досягнень учнів застосовують бально-рейтингову систему, яка заснована на накопиченні балів при виконанні різних навчально-практичних завдань. Одна з переваг цієї системи - підвищення об'єктивності підсумкової оцінки. Тому важливим педагогічним завданням є розробка максимально об'єктивних критеріїв оцінки. Оцінка досягнень учнів з кожної дисципліни складається з багатьох компонентів, при цьому найбільш значущим для спецдисциплін, дисциплін природничо-наукового і інформаційного циклів залишається вміння вирішувати навчально-пізнавальні завдання. Однак об'єктивно оцінити рівень складності конкретної задачі і виразити його кількісно в балах буває непросто.

Аналіз актуальних досліджень . У наукових дослідженнях оцінка, функції, види контролю, вміння оцінювати вивчалися у декількох напрямках. Ряд вчених (М.Амонашвілі, Л.Ващенко, О.Савченко, Л.Фрідман та ін.) характеризують цей феномен у зв'язку зі специфікою професійної діяльності педагога [1]. Інші (Б.Ананьєв, В.Заслюженюк, Н.Зубалій, В.Онищук, В.Семиченко та ін.) розглядають оцінку як інструмент педагогічного впливу викладача на учня [2]. Третій напрямок репрезентовано дослідженнями, в яких розглядається оцінка як психологічний механізм саморозвитку і самовдосконалення особистості (Т.Вершиніна, Г.Карпова, Г.Липкіна) та компонент професійного мислення вчителя (Ю.Кулюткін, О.Цокур). Очевидно, для створення такої педагогічної системи важливим є різнобічне застосування попереднього досвіду до об'єктів,

функцій і видів контролю навчальних досягнень учнів та впровадження їх у навчальний процес [3,4].

Визначення рівня навчальних досягнень учнів ПТНЗ аграрного профілю є особливо важливим з погляду на те, що навчальна діяльність у кінцевому підсумку повинна просто не тільки сприяти формулюванню у людині суми знань, умінь та навичок, але й сформувати її екологічну компетентність як самоздатність до оптимальних дій. Структурними компонентами контролю є виявлення, перевірка та оцінювання навчальних досягнень учнів. Контроль за навчальними досягненнями в ПТНЗ забезпечує зворотний зв'язок між учителем і учнями.

Мета статті полягає саме у висвітленні проблемних сторін теорії контролю результатів навчання учнів професійно-технічних навчальних закладів аграрного профілю.

Виклад основного матеріалу. Контроль – важливий структурний компонент навчального процесу, який взаємопов'язаний з його цілями, змістом і методами. Від результатів контролю значною мірою залежать постановка цілей і завдань навчання, вибір і послідовність застосування його методів. Завдяки контролю реалізується зворотній зв'язок, що дозволяє оперативно регулювати і корегувати процес навчання, ставити конкретизовані завдання на наступний урок. Основна мета контролю як дидактичного засобу управління навчанням – забезпечити ефективність навчання шляхом приведення до системи знань, умінь і навичок учнів, самостійного застосування ними здобутих знань на практиці. В його завдання входить також стимулювати учнів старанно навчатися, формувати у них прагнення до самоосвіти. Основними засобами контролю є спостереження за діяльністю учня під час занять, вивчення продуктів навчальної праці учня, перевірка знань, умінь та навичок. В дидактичній літературі використовують поняття контроль, перевірка, оцінювання, оцінка, облік, які вживаються у різних значеннях, і як синоніми. Їх не можна ототожнювати. Поняття контролю означає виявлення, вимірювання й оцінювання знань та умінь учнів. Перевірка є засобом контролю і означає

виявлення і вимірювання рівня і якості знань, об'єму праці учня. Окрім перевірки контроль містить оцінювання (як процес) та оцінку (як результат перевірки). Оцінки фіксуються у вигляді балів в журналах, табелях успішності, базах даних. Основою для оцінювання успішності учня є результати контролю. Облік успішності передбачає фіксацію результатів контролю у вигляді оцінного судження або числового бала з метою аналізу стану навчального процесу за певний період, причин його неефективного функціонування. Об'єктом контролю у навчанні є знання учнями основних категорій, принципів, правил, фактів, явищ у їх тісному взаємозв'язку і взаємообумовленості, їх уміння і навички оперувати набутими знаннями. Об'єктом контролю є також діяльність учнів у навчанні, їх уміння застосовувати знання на практиці, самостійно здобувати нові знання. Контроль знань учнів завжди повинен орієнтуватися на загальну мету навчання.

Основними принципами контролю знань є індивідуальний характер перевірки, об'єктивність, систематичність, тематична спрямованість, єдність вимог, оптимальність, всебічність.

Залежно від форми контрольних завдань (проходження інформації між викладачем і учнями) перевірка може бути усною, письмовою, графічною і практичною. Найпоширеніший метод у навчальній практиці це усне опитування. Його використання сприяє опануванню логічним мисленням, виробленню і розвитку навичок аргументувати, висловлювати свої думки грамотно, образно, емоційно, обстоювати власну думку. Застосовують його на семінарських, практичних і лабораторних заняттях, а також колоквіумах, лекціях і консультаціях. [5,6].

Перевірочні питання і завдання вчителя бувають репродуктивними (відтворення вивченого), реконструктивними (застосування знань і вмінь у змінених ситуаціях), творчими (застосування знань і вмінь у нестандартних умовах, перенесення засвоєних принципів доведення на вирішення складніших розумових завдань). Такі питання бувають основними (передбачають самостійну розгорнуту відповідь), додатковими (уточнення по

ходу відповіді), допоміжними (навідними, допомагають виправити неточності у відповіді). За формулюванням — звичайними («Які умови є важливими для життя рослин?»), проблемними («Чи можливо, щоб функція була одночасно прямою і непрямою?»); за формою висловлення — логічними, цілеспрямованими, чіткими, зрозумілими і посильними; за місцем організації і проведення — класними і домашніми; за методом перевірки результатів — традиційними, тестовими, програмованими (машинними або безмашинними); за охопленням учнів перевіркою — індивідуальними, фронтальними, груповими. Сильним активізуючим фактором при фронтальному і груповому опитуванні є виставлення поурочного бала. Це сприяє активізації роботи класу від початку й до кінця уроку і дає змогу оцінити знання значної кількості учнів.

Особливістю письмової контрольної роботи, порівняно з усною перевіркою, є глибина відповідей на запитання і виконання практичних дій, більша тривалість її проведення і підбиття підсумків. Її проводять у формі письмових відповідей на запитання, письмового розв'язання задач, предметних диктантів (математичних, фізичних тощо), які дають змогу оперативно визначити якість знань учнів. Найпоширенішим способом проведення предметних диктантів є письмове завершення учнями фрази, початок якої вимовляє викладач. Наприклад: «Оранкою називається...». Результати таких диктантів визначають шляхом заслуховування і коментування відповідей окремих учнів або парної роботи на уроці, коли два учні обмінюються своїми зошитами і перевіряють правильність відповідей один в одного. Такий контроль сприяє формуванню навиків самоконтролю, але він забирає багато часу в учителя для перевірки письмових робіт.

Особливістю виконання графічного завдання потребує додаткового приладдя (лінійки, циркуля, транспортира та ін.). Особливий вид графічної перевірки — робота з контурними картами.

Практична контрольна перевірка передбачає практичне вирішення контрольних завдань (складання схем, вмикання вимірювальних приладів,

зняття показників приладів, ремонт, регулювання або технічне обслуговування обладнання та ін.). Найчастіше вдаються до неї при вивченні прикладних спецпредметів. Традиційні методи, засоби і форми організації навчання та контролю пройшовши багаторічну, а іноді й багатовікову апробацію, залишаючись актуальними, сприяють виникненню та удосконаленню нетрадиційних, зокрема, тестових і програмованих методів. Останні відрізняється більшою об'єктивністю, усувають суб'єктивізм, скорочують час на перевірку, сприяють дотриманню єдності вимог, запобігають випадковості при оцінюванні знань, забезпечують сприйняття учнем оцінки як об'єктивної, дають змогу статистично опрацювати одержані результати. У практиці ПТНЗ найпоширенішими є тести досягнень, креативності, критеріально-орієнтовані.

Тести досягнень використовують для оцінювання рівня розвитку логічного мислення учнів, оволодіння ними розумовими операціями, науковими принципами, основними законами та ін., а спеціалізовані тести досягнень дають змогу оцінити рівень засвоєння окремих тем, понять, явищ, процесів, способів дій у межах конкретного навчального предмета. Тести креативності використовують для оцінювання творчих здібностей учнів, уміння знаходити нетрадиційні способи вирішення проблемних завдань. Критеріально-орієнтовані тести використовують для визначення динаміки індивідуальних досягнень щодо певного критерію (наприклад, динаміки розвитку уміння). Тестовий контроль та програмований контроль ще рідко застосовують у проф-тех освіті у зв'язку з незначним вибором педагогічно апробованих тестів, методичних рекомендацій щодо їх використання.

До підсумкових форм контролю відносять заліки, іспити, курсові роботи, дипломні проекти, державні іспити. Досвідчені викладачі нерідко проводять іспити за білетами у формі вільної бесіди, що сприяє створенню атмосфери довіри і взаєморозуміння. З огляду на специфіку навчального предмета і рівень підготовленості учнів практикують *іспити без білетів*, з «*відкритим підручником*» з метою перевірки уміння швидко знайти необхідну інформацію, користуватися додатковою літературою, навчальними посібниками тощо

(такий тип іспиту доцільно проводити зі складних і великих за обсягом дисциплін). *Практичний іспит* найчастіше зводиться до виготовлення учнями натуральних об'єктів, їх схем, макетів тощо. *Іспит-автомат* часто практикується викладачами щодо учнів-відмінників, які серйозно і систематично працюють протягом вивчення курсу.

Курсові роботи учні захищають перед спеціально створеними комісіями. Захист курсових робіт сприяє зростанню самостійності учнів у їхній професійній роботі, а також формуванню їх як майбутніх спеціалістів.

Державна кваліфікаційна атестація як форма перевірки має свої особливості. Випускник розв'язує конкретне виробниче завдання (дипломний проект) або досліджує і узагальнює певну наукову чи науково-практичну проблему (дипломна робота). Ця форма контролю цінна тим, що випускник має можливість отримати важливий інтелектуально-практичний досвід для завершення свого формування як спеціаліста. Це перший і вирішальний самостійний крок у становленні майбутнього кваліфікованого робітника.

Ефективність використання методів і форм контролю знань, умінь та навичок учнів залежить від їх вдалого вибору і включення в загальний процес навчання, а також їх умілого застосування педагогами. Вплив методів на підлітків різноплановий. Тому необхідне збагачення методики і засобів контролю за провідної ролі особистого спілкування викладача з учнями.

Нерідко вчителі вважають психологічно доцільним здійснювати взаємоконтроль учнів як метод взаємодопомоги сильніших слабшим. Від педагогів залежить, щоб взаємоконтроль не перетворювався на штучний засіб «витягування» слабшого (підказування, шпаргалки, списування завдань).

Засобом активізації свідомості, зміцнення знань, розвитку умінь і навичок є самоконтроль. Для його формування навичок треба пропонувати учню оцінити свою відповідь, організувати у класі взаємоконтроль, рецензування відповідей інших учнів тощо. Важливо при цьому ознайомити їх з нормами і критеріями оцінювання знань.

Висновки. Оцінювання — це процес встановлення рівня навчальних

досягнень учня в оволодінні змістом предмета порівняно з вимогами чинних програм. Оцінювання є особливою стороною контролю, а педагогічна оцінка — його результатом. Оцінка виражається в оцінних судженнях і висновках учителя, які є її якісними (словесним, вербальним) показниками, або в балах, тобто кількісними показниками.

Однак, слід визначити, що у процесі навчання, зокрема, під час оцінювання, вчителю важливо виявити доброзичливість, вимогливість поєднувати з індивідуальним підходом, а нормативний спосіб оцінювання — із особистісним. Тобто необхідно порівнювати виявлені досягнення підлітків; від вміння створити емоційно-позитивну атмосферу в класі під час оцінювання знань учнів залежать їх емоційні переживання. Оцінюючи та контролюючи навчальні досягнення майбутніх кваліфікованих робітників, учитель повинен дотримуватися дидактичних вимог, використовувати різні форми оцінювання, пам'ятати про вплив оцінки на емоційний стан підлітків. Потребують також більш майстерного використання й багатобальна шкала оцінок, а також навчання учнів ПТНЗ розгорнутим оцінним судженням, взаємо та самооцінки власної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Амонашвили Ш.А. Воспитательная и образовательная функция оценки учения школьников. — М.: Педагогика, 1984. — 296 с.
  2. Ананьев Б.Г. Психология педагогической оценки // Изб. психол. труды: В 2-х т. — М.: Педагогика, 1980. — Т. 2. — С. 128-267.
  3. Електронний ресурс <http://eprints.zu.edu.ua/5618/2/Стаття.pdf>
  4. Н.В. Буханевич. Об'єкти, функції і види контролю навчальних досягнень учнів // [Електронний ресурс] <http://eprints.zu.edu.ua/5618/2/Стаття.pdf>
  4. Педагогіка: Навчальний посібник / В. М. Галузяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. — Вінниця: РВВ ВАТ "Віноблдрукарня", 2001. — 200 с.
  7. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс: Учебник для студ. пед. вузов: В 2 кн. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. — Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. — 576 с.
- Стаття відправлена 14.06.2015 Слатвінська О.А.